
Investițiile străine directe (ISD) în România

- Definiții, teorii, beneficii.
Caracteristici ale modelării econometrice

Conf. univ. dr. Gheorghe SĂVOIU
Lector univ. drd. Suzana POPA
Universitatea din Pitești

Abstract

*Sunt prezentate caracteristicile literaturii economice și econometrice în domeniul ISD în plan general precum și unele aspecte specifice în procesul de modelare practică în România, după 1990. O detaliere a teoriei eclecticice a lui John Harry Dunning și o simplă prezentare a teoriei dezinvestirii completează prezentarea teoretică generală a FDI. O primă problemă după definiție, ciclul de viață, asemănările și deosebirile dintre **investițiile străine de portofoliu** și cele **directe**, după avantajele ISD, este dată de dinamica de excepție și structura FDI. Particularități privind oscilația valorică și dinamica structurală a formării brute de capital (FBC), formării brute de capital de (FBCF) și a economiilor interne brute (EIB), în PIB sunt relevante pentru specificitatea fenomenului ISD în România în după 1990.*

Cuvinte cheie: Investiții străine directe (ISD), model econometric, investiții străine de portofoliu (ISP), matrice de corelație

În secolul al XXI-lea, în care omenirea a intrat de un deceniu, semnificația ISD a crescut constant și rapid ca importanță globală (*The Economist* / 2001, "ISD reprezintă cea mai potentă formă de globalizare actuală"), în paralel cu majorarea valorii și ponderii acestui fenomen care s-a accentuat într-un ritm atât de rapid, încât a ajuns să contribuie la realizarea a peste 20% din PIB-ul mondial.

O investiție internațională presupune existența a cel puțin doi agenți economici, un agent emitent și un altul receptor, situați în spații economice naționale diferite, precum și a unui flux investițional de la emitent către receptor. Fluxurile investiționale pot fi îndreptate către o economie receptoare sau de destinație (inflow), reprezentând conceptual intrări de investiții ori pot fi generate de către o economie emitentă sau sursă de investiții (outflow),

semnificând ieșiri de investiții. Strâns legat de raportul stabilit între emitentul și receptorul fluxului investițional se disting investițiile străine de portofoliu (ISP) și investițiile străine directe (ISD), primele deținând un potențial de migrație foarte ridicat, un caracter complet instabil, redefinindu-se și drept „bani fierbinți”, în timp ce a doua categorie presupune o relație pe termen lung și implică un interes de durată și un control realizat de către o entitate rezidentă într-o economie, într-o întreprindere rezidentă într-o altă economie.

Specificitatea ISD reflectată în diversitatea teoriilor și modelelor sale

Definițiile de dicționar pendulează între semnificația microeconomică și macroeconomică.

<i>Definiții ale ISD cu impact microeconomic</i>	<i>Definiții ale ISD cu impact macroeconomic</i>
ISD au loc atunci când o persoană sau o firmă deține controlul în activele productive din altă țară. <i>Noul Dicționar Economic Palgrave</i>	ISD sunt o componentă a sistemului conturilor naționale, de investire a activelor străine în structurile interne, echipamente și organizații. <i>Dicționarul on-line Economics About</i>
ISD reprezintă o investiție în străinătate, o companie în care s-a investit încât să fie controlată de către o corporație din străinătate. <i>Dicționar Investopedia</i>	ISD reprezintă banii dintr-o țară (economia unei țări) investiți în economia altei țări (altei economii). <i>Dicționar de afaceri</i>

Asemănări majore: ISD și ISP rămân în mod primordial determinate de factori economici; ISD și ISP presupun deținerea de resurse financiare importante; Investitorul direct (ID) și investitorul de portofoliu (IP) își asumă riscuri speciale; ISD și ISP au același obiectiv, respectiv obținerea unui profit; ISD și ISP generează fluxuri de investiții străine.

Deosebiri: ID cumpără exercitarea controlului și managementului investiției și deține abilități manageriale, iar IP cumpără valori mobiliare; ID are drept țintă un profit pe termen lung, iar IP un profit superior, pe termen scurt, dar și cu riscuri mai mari; profilul modal al ID este compania, iar cel al IP este persoana fizică sau instituția; ISP sunt mai volatile ca ISD în recesiune; ISD presupune externalizare prin investiții, în aceeași corporație și include active corporale și necorporale, iar ISP achiziționare de titluri pe piețele internaționale și nu include transferul de active.

Economiștii cehi Josef Brada și Vladimir Tomsik au propus un model al ciclului financiar de viață al ISD, care reprezintă o relație stilizată între profituri, dividende și profituri reinvestite în decursul unui proiect referitor la

ISD, model al ciclului de viață ce conține un număr de trei etape (faze):

Faza I – Apariție: descrie etapa de intrare a ISD, când o companie (ID) face o investiție în țara gazdă pentru a fonda o filială, care la început va opera fără profituri și chiar cu pierderi; în cazul unei achiziții, această perioadă poate fi scurtă dacă firma cumpărată este sau poate fi rapid profitabilă;

Faza II – Creștere: este faza în care filiala începe să opereze profitabil în condițiile în care începe producția sau firma este restructurată; cu toate acestea, pentru a căpăta o poziție mai bună pe piață, este și va avea nevoie de alte investiții, pentru capital de lucru și dezvoltarea capacităților (aproape tot profitul va fi reinvestit probabil, iar odată cu creșterea lui, firma mamă poate cere filialei remiterea unei părți a profiturilor sub formă de dividende, deși valoarea profiturilor reinvestite va continua să crească).

Faza III – Repatrierea profiturilor: coincide cu maturizarea filialei când cota sa de piață și marjele de profit s-au stabilizat, iar compania mamă decide să repatrieze o mare parte din profituri sub formă de dividende; aceste fonduri fiind utilizate pentru a finanța oportunități de investiții care oferă creșteri mai dinamice pe alte piețe sau în alte economii.

Principalele aspecte referitoare la beneficiile economice oferite de ISD țării gazdă, sunt sintetizate prin următoarele repere semnificative:

Principalele beneficii economice ale ISD

- ISD produc efecte de creștere, dezvoltare și optimizare în lanț: susțin creșterea economică, stimulează investițiile interne, generează efecte pozitive asupra balanței comerciale și susțin creșterea veniturilor la bugetul statului;
- ISD aduc resursele financiare, care sunt mai stabile și de care aceasta se poate servi cu mai mare ușurință comparativ cu datoria comercială sau portofoliul de investiții;
- ISD pot atrage și sprijini transferul de competențe manageriale și îmbunătățirea expertizei tehnice (know-how);
- ISD introduc în economia țării gazdă îmbunătățiri și conferă adaptabilitate sporită, precum și noi tehnici de organizare și practici manageriale;
- ISD aduc tehnologii moderne, care pot contribui la creșterea eficienței utilizării celor existente și pot genera acțiuni de finanțare a capacităților locale de cercetare-dezvoltare;
- ISD prin activitățile transnaționale generate pot asigura îmbunătățirea abordării exporturilor pe piețele de mărfuri și de servicii și pot sprijini țara gazdă, în a asigura un transfer de producție din piața exclusiv internă către o piață internațională (creșterea exportului oferind numeroase avantaje în ceea ce privește informația tehnologică, economia de scară, motivația competitivă și cunoașterea pieței);
- Companiile străine care investesc în țările gazdă sunt, de obicei lideri în dezvoltarea de noi tehnologii, precum și în efectele externe ale acestor tehnologii, dețin experiență și abilități manageriale și pot spori în companii locale abilitățile acestora privind managementul mediului, în cadrul industriilor în cazul în care investițiile străine sunt prezente.

Tipologia FDI reunește clase diferite de investiții după contribuția la dezvoltarea și înnoirea activelor economice în țara primitoare (Vitalis, 2002): **Greenfield investment** sunt acel tip de investiții inițiate de la „zero” sau cunoscute ca investiții pe loc gol; **Brownfield investment** se definesc prin achiziționarea sau concesionarea de către o companie a unor facilități de producție existente în vederea lansării unei noi activități, mai mult de 50% din imobilizările corporale și necorporale fiind realizate după preluare; Achiziționarea unor active într-o altă țară; Preluări integrale sau parțiale ale unor firme; Fuziunea cu o firmă în altă țară; Participarea cu capital investițional la constituirea unei societăți mixte etc.

Literatura națională a ISD urmează cele două semnificații micro și macroeconomice, dar fie ierarhizările sunt exclusiv calitative, fie rămân confidentiale metodologic. Principalele teorii care au abordat internaționalizarea afacerilor au marcat dezvoltarea și maturizarea economiei ca știință. În general, teoriile pot fi clasificate în: *Teorii referitoare la comerț*: teoria avantajului comparativ absolut (Adam Smith, 1776), Teoria avantajului comparativ relativ (David Ricardo, 1817), Teoria avantajului comparativ în schemă generalizată (Mihail Manoilescu, 1929), Modelul teoretic al gravitației comerciale (Walter Isard, 1954), modelul teoretic Heckscher-Ohlin (Eli Heckscher, 1919, Bertil Ohlin, 1933), Paradoxul lui Leontief (Wassily Leontief, 1954), teoria axată pe ipoteza Linder (Staffan Burenstam Linder, 1961), teoria locației sau a locului amplasării, teoria imperfecțiunilor pieței (Stephen Hymer, 1976, Charles P. Kindleberger, 1969, Richard E. Caves, 1971), teoria factorilor specifici modelului H-O etc.; *Teorii axate pe abordările tradiționale*: teoria investițiilor străine directe, teoria avantajului de monopol (Stephen Hymer), abordării prin non – disponibilitate (Irving B. Kravis, 1956), teoria decalajelor tehnologice (Posner), modelul teoretic Uppsala, teoria diamantului lui Porter (Michael Porter), teoria difuzării informațiilor (Rogers, 1962), teoria sau paradigma eclectică (John H. Dunning) etc.; *Teorii axate pe diversitatea factorială*: teoria comportamentală a firmei (Richard M. Cyert & James G. March, 1963; Yair Aharoni, 1966), teoria contingenței, teoria contractului, teoria economiei de scară, teoria internalizării (Peter J. Buckley & Mark Casson, 1976; Rugman, 1981), teoria ciclului de viață a produsului (Raymond Vernon, 1966), teoria creșterii firmei (Edith Penrose, 1959), teoria costului tranzacției etc. Analog și clasele de modele s-au diversificat profund. Există o tendință legată de modelarea concretă a fenomenelor investiționale, definită ca un proces complex cu scop de prognoză, iar analiza retrospectivă a modelelor econometrice privind ISD identifică o tipologie foarte variată: *Clasa modelelor statistice clasice, axate pe corelația dintre FDI și creșterea economică* (modelul Keynes, modelul teoretic al lui Clarke, modelul Harrod-Domar, modelul Solow; *Clasa*

modelelor teoretice derivate din conceptualizarea economică a FDI, (modelul Aliber, modelul Kindleberger, modelul Calvet, modelul Kojima, precum și alte modele clasice ale FDI influențate de diferențele ratei de formare a capitalului (diferența dobânzilor practicate); *Clasa modelelor teoretice structurale de tip clasic ale FDI*, (modelul static și dinamic al lui Leontief, modelul dinamic al lui Lange etc.); *Clasa modelelor moderne eclecticice și restructurate (după R squared) ale FDI*, care identifică patru categorii de modele distincte: fundamentate prin indicatori valorici selectați ca determinanți factoriali, prin indici și ritmuri statistice ierarhizate, prin indicatori structurali selectați (cote din PIB și alți indicatori structurali) și, mai ales modelele eclecticice (diversificate în spiritul modelelor Stopford & Strange, 1991; Porter, 1992; Dunning, 1993). Ultima clasă deține ponderea cea mai mare ca număr de modele, construite în urma identificării unui factor esențial, generând inițial modele unifactoriale, extinse ulterior, în lucrări ce se axează pe o corelație fundamentală între FDI și corupție (Habib & Zurawicki, 2002), FDI și instituții publice (Ali, Fiess și MacDonald, 2010), FDI și dezvoltare economică (Ali, 2005), FDI și investiții publice (Masliy și Pytel, 2008), FDI și infrastructură (Jaklic *et al.*, 2011), FDI și transport (Khadaroo și Seetanah, 2010), FDI și industrie (Alfaro & Charlton, 2009), FDI și acorduri interregionale (Davis, 2011), FDI și export (Ekholm, Forslid și Markusen, 2007), FDI și riscul țării de destinație de a aparține unui continent majoritar subdezvoltat (Njawaya *et al.*, 2011), FDI și inflație (Sayek, 2009), FDI și resurse (Kretschmar, Kirchner & Sharifzhanova, 2010), FDI și costuri comerciale (Francis, Zheng și Mukherji, 2009), FDI și taxe de mediu (De Santis și Stähler, 2009), FDI și conflicte militare zonale (Quan Li, 2008), FDI și performanță industrială (Bitzer și Görg, 2009), FDI și comerțul internațional alături de securitate zonală (Dixit, 2011), FDI și corporații multinaționale (Görg și Jabbour, 2009), FDI și sănătatea sistemului bancar (Ushijima, 2008), FDI și creștere economică favorizată prin legislație sau reglementări legislative (Busse și Groizard, 2008) și, nu în ultimul rând, FDI și diverse categorii de riscuri agregate în riscul de țară.

**Repere temporale referitoare la lucrările semnificative
ale pionerilor teoretizării ISD**

John Harry Dunning (1927 –2009)	Stephen Herbert Hymer (1934 –1974)
1958 - <i>American investment in British manufacturing industry</i>. London: Ruskin. 1977 - <i>Trade, location of economic activity and the multinational enterprise: A search for an eclectic approach</i>. în lucrarea B. Ohlin, P. O. Hesselborn & P. M. Nijkman (Eds), <i>The international allocation of economic activity</i>. London: Macmillan. 1980 - <i>Towards an eclectic theory of international production: Some empirical tests</i>. <i>Journal of International Business Studies</i>, vol 11 (1). 1995 - <i>Reappraising the eclectic paradigm in the age of alliance capitalism</i>. <i>Journal of International Business Studies</i>, vol. 26 (3) 1998 - <i>Location and the multinational enterprise: A neglected factor?</i> <i>Journal of International Business Studies</i>, 29 (1). 2000-2004 - <i>The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity</i>. 2008 - <i>Institutions and the OLI paradigm of the multinational enterprise</i>. <i>Asia Pacific Management Journal</i>, advance online publication (coautor Lundan, S.)	1960 - <i>The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment</i> constituie teza de doctorat a lui Hymer, S.H., publicată postum în 1976 1968 - <i>The large multinational „corporation”</i>. Lucrarea apărută în <i>Multinational corporations</i> Ed. M. Casson. London: Edward Elgar 1969 - <i>A model of an agrarian economy with non agricultural activities</i>. <i>The American Economic Review</i>, vol. 59(4) (coautor Resnick, S.) 1970 - <i>The efficiency (contradictions) of multi-national corporations</i>. <i>The American Economic Review: Papers & Proceedings</i>, 60(2), 1970 - <i>The multinational corporation and the law of uneven development</i>, în Bhagwati J.N.(Ed.) <i>Economics and world order</i>. London: Macmillan

Teoria eclectică sau modelul OLI constituie cea mai extinsă abordare a ISD, a teoriei internalizării cu precădere, realizată și perfecționată treptat, pe parcursul a peste 50 de ani de studii și lucrări de către John H. Dunning. Teoria se axează pe paradigma *eclecticității*, respectiv un concept nou, care reprezintă un amestec de concepte anterioare, un sistem de gândire neunitar fără idei originale care preia doar ideile semnificative din diverse teorii sau moduri de abordare sintetizându-le. Această teorie îmbină și partea microeconomică a teoriei investițiilor străine directe și partea macroeconomică; de asemenea îmbină teoria comerțului internațional cu teoria localizării investițiilor cu avantajul de monopol și cu teoria internalizării, devenind o mixtură optimă explicativă multiteoretică, nelipsindu-i orientarea către practică și un grad mai ridicat de obiectivitate în raport cu toate teoriile incluse în eclecticismul propriu (identifică și explică nivelul și structura activităților productive internaționale reale și nu al acelor care ar trebui să fie, în opinia majorității teoriilor, care descriu mai curând o realitate schimbată conform unor abstracțiuni proprii).

John H. Dunning adaugă trei factori suplimentari la teoria internalizării (care se baza exclusiv pe costuri de tranzacție): Avantajele legate de proprietate (marcă, tehnica de producție, competențe antreprenoriale și scara economiei implicit și unele avantaje de proprietate specifice, care se referă la avantajele competitive ale întreprinderilor care doresc să se implice în investiții străine directe); Avantaje legate de localizare (existența de materii prime, salarii mici, taxe sau tarife speciale) conform unor alternative diferite de la țară, la regiune, la economii etc. Avantaje legate de internalizare (cu accent pe avantaje legate de producția proprie, mai degrabă decât de producția prin intermediul unui acord de parteneriat, cum ar fi acordarea de licențe sau formarea în comun a unei societăți)

Avantajele comparative ale principalelor forme de intrare într-o economie, ale capitalului conform teoriei eclecticice

		Categorii de avantaje		
		Avantaje legate de proprietate	Avantaje legate de locație	Avantaje legate de internalizare
Forme de intrare în economie	Exporturi	DA	NU	NU
	Licențe	DA	DA	NU
	ISD	DA	DA	DA

Sursa: Dunning, J. H. (2000). *The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity*. International Business Review, Vol. 9, No 2.

Potrivit teoriei eclecticice a lui John H. Dunning se disting două tipuri diferite de ISD:

Investiții în resurse, pentru a beneficia eficient de acele resurse (cu scopul de a stabili accesul la materialele de bază, cum ar fi materiile prime sau alte inputuri);

Investiții de piață, pentru a intra pe o piață existentă sau pentru a crea o piață nouă.

Teoria eclectică face o distincție de tipul calitativ puternic/slab în termenii eficienței căutate prin investiții, redefinind categorii distincte de investiții, de la cele strategice care caută sprijin și de investiții de portofoliu pe termen scurt. Analog realizează o distincție între export și ISD, pornind de la tipologia avantajelor specifice:

Modele de comerț și de investiții străine directe pentru industrii și țări și avantaje specifice ale exportului și ale FDI, în teoria eclectică

Modele de comerț și de investiții străine directe pentru industrii și țări		Avantaje legate de locație	
		Puternic	Slab
Avantaje legate de proprietate	Puternic	Exporturi	ISD ieșiri
	Slab	ISD intrări	Importuri

Sursa: Dunning, J. H. (2000). *The eclectic paradigm as an envelope for economic and business theories of MNE activity*. International Business Review, Vol. 9, No 2

Dacă există avantaje de internalizare, compania trans și multinațională poate investi mai mult capital în străinătate, prin export în forma concretă a unei filiale de export, iar ISD constituie activitatea cea mai intensă de capitalizare pe care o companie poate alege, dar compania trans și multinațională trebuie să caute mai ales avantaje de localizare, prin întreprinderi, care pot fi cumpărate sau construite în totalitate în străinătate. ISD constituie și cea mai consumatoare de capital în aceleași companii trans și multinaționale pentru activități de internalizare. *Meritul major al acestei teorii* este că oferă un cadru general pentru determinarea dimensiunii, direcției și a distribuției la nivel internațional a investițiilor străine directe (teoria privește în ambele direcții ale investiției). Teoria eclectică se mai numește și paradigma OLI, reunind în această abreviere toți factorii de stimulare a investițiilor străine directe: avantaje legate de proprietate (O – ownership) și alte active intangibile (licențe de produs sau de tehnologie, brevete de invenție, know-how, expertiză managerială, cultură organizațională superioară, diferită de a celorlalți, capital uman, specialiști pe care alții nu-i au, tehnici de marketing, mărci înregistrate); avantaje legate de localizare (L – location), datorate dispersării geografice (diversificarea riscului, dimensiunea firmei, economiei de scară, gama de produse, acces diferențial la resurse, putere de negociere, experiența acumulată, oportunități de arbitraj legat de diferențe de prețuri, curs de schimb, rata dobânzii, flexibilitate internațională și aprovizionare) dar și localizării propriu-zise (înzestrarea cu factori, resurse, forță de muncă, costul factorilor, productivitatea factorilor, costul energiei și comunicațiilor, infrastructura, facilități sau bariere incluse cu un anumit meniu politic, social, administrativ, diferențe sau asemănări culturale etc.); avantaje legate de internalizare (I – internalization), pornind de la evitarea costurilor de negociere, evitarea costurilor de căutare a unor parteneri potriviți, evitarea pierderilor datorate unui partener ineficient și pierderea reputației, protejarea reputației, evitarea costurilor judecătorești și a litigiilor comerciale, evitarea sau exploatarea intervenției guvernamentale prin bariere tarifare și netarifare, protejarea brevetelor și a informațiilor, reducerea incertitudinii la furnizori și cumpărători, controlul unităților de distribuție, controlul termenilor de vânzare

și sfârșind cu posibilități de folosire a unor prețuri de transfer și subvenții interne etc.)

Modelul concret al producției internaționale depinde de configurația avantajelor O ale firmei, de configurația avantajelor L ale regiunilor sau țărilor, precum și de percepția firmelor în ce măsură dețin avantaje I necesare organizării avantajelor O și L. O corporație devine astfel un instrument prin care resursele nelegate de o anumită locație (tehnologie, capital, management) sunt transferate în regiuni în care există resurse complementare specifice locației (materii prime, forță de muncă), iar înclinația unei astfel de corporații de a se angaja în ISD variază conform caracteristicilor economiei țării sau regiunii unde își propun să investească, gamei sau tipului produselor pe care le realizează, precum și propriului sistem managerial și strategiilor organizaționale. În condiții de recesiune o altă teorie capătă un interes crescând, teoria dezinvestirii. *Teoria dezinvestirii* este o teorie rezultată din inversarea liniei de argumentare a teoriei eclectice, descriind atât principalele condiții când intervine dezinvestirea: a) firma străină își pierde avantajele competitive pe care le are în comparație cu firmele de alte naționalități; b) chiar dacă mai deține astfel de avantaje (de tip O), firma nu mai consideră oportun să le utilizeze în cadrul structurii proprii prin internalizare și le externalizează (nu mai are avantaje de tip I) (multe firme doresc să se concentreze asupra activității lor de bază); c) chiar dacă are avantaje O și I firma nu mai consideră oportun să fie prezentă pe o piață străină și recurge la export, nu mai sunt avantaje de tip L, cât și cauzele empirice ale dezinvestirii, respectiv schimbări în mediul de afaceri extern și declinul cererii pentru produsele firmei, creșterea costurilor cu energia, schimbări în modul de operare al firmei și management neperformant, calitatea scăzută a produselor, slaba performanță economică a filialei (în anii '70 - '80), deciziile strategice privind concentrarea resurselor prin restructurare. Dezinvestirea este văzută ca un eșec de către manageri, dar este o soluție ciclică în ISD.

Specificitatea fenomenului ISD în România, după 1990

În ultimele două decenii, România a evoluat constant în direcția unei economii bazate pe investiții (cu oscilații inerente de tip ascendent, în perioade de avânt economic și descendent, în crize sau recesiuni), analizând în paralel cotele din PIB, reprezentate de formarea brută de capital (FBC), formarea brută de capital fix (FBCF) și economiile interne brute (EIB).

**Evoluția anuală a cotelor din PIB ale formării brute de capital (FBC),
formării brute de capital fix (FBCF) și economiilor interne brute (EIB),
în România**

Anul	Formarea brută de capital (% din PIB)	Formarea brută de capital fix (% din PIB)	Economiile interne brute (% din PIB)
1990	30,2	19,8	20,8
1991	28,0	14,4	24,1
1992	31,4	19,2	23,0
1993	28,9	17,9	24,0
1994	24,8	20,3	22,7
1995	24,3	21,4	18,7
1996	25,9	23,0	17,4
1997	20,6	21,2	13,6
1998	17,7	18,2	9,7
1999	16,1	17,7	11,2
2000	19,5	18,9	14,3
2001	22,6	20,7	14,9
2002	21,7	21,3	16,0
2003	21,8	21,4	14,3
2004	22,3	21,6	13,2
2005	22,6	23,0	12,3
2006	23,7	23,5	14,7
2007	29,0	28,8	16,9
2008	31,4	31,1	18,6
2009	30,5	30,3	23,6
2010	31,4	31,1	25,1

Sursa: <http://data.worldbank.org/data-catalog#Tables>

Analizat în paralel, nivelul aceluiași indicatori în plan european și mondial este mult mai puțin volatil și mai omogen, plasându-se ca orice valoare medie într-o zonă internă a unor valori particulare extreme (maxime și minime), dar într-un interval mult redus de variație.

**Evoluția anuală a cotelor din PIB ale formării brute de capital (FBC),
formării brute de capital fix (FBCF) și economiilor interne brute (EIB),
în U.E și în plan mondial**

Anul	Uniunea Europeană			Economia mondială		
	Formarea brută de capital (% din PIB)	Formarea brută de capital fix (% din PIB)	Economiile interne brute (% din PIB)	Formarea brută de capital (% din PIB)	Formarea brută de capital fix (% din PIB)	Economiile interne brute (% din PIB)
1990	22.8	22.1	20.9	23.4	22.5	22.1
1991	21.7	21.4	19.9	22.6	21.9	21.3
1992	20.7	20.6	19.0	22.1	21.5	20.9
1993	19.1	19.3	18.6	21.8	21.3	20.7
1994	19.5	19.3	19.2	22.1	21.4	21.4
1995	20.0	19.4	20.1	22.3	21.4	21.7
1996	19.6	19.4	20.0	22.2	21.5	21.9
1997	19.8	19.4	20.6	22.5	21.6	22.6
1998	20.7	20.0	20.9	22.2	21.6	22.3
1999	20.9	20.3	20.5	22.0	21.5	21.8
2000	21.4	20.6	20.3	22.3	21.6	22.1
2001	20.6	20.1	20.2	21.4	21.1	21.1
2002	19.6	19.5	20.1	20.6	20.4	20.4
2003	19.5	19.2	19.8	20.8	20.3	20.5
2004	19.8	19.3	20.6	21.6	20.8	21.5
2005	19.9	19.6	20.3	21.9	21.3	21.9
2006	20.8	20.2	21.2	22.5	21.7	22.9
2007	21.6	20.7	22.0	22.5	21.7	22.6
2008	21.0	20.5	20.8	22.0	21.4	21.4
2009	17.9	18.5	18.0	19.0	19.6	18.5
2010	18.5	18.2	18.4	19.8	19.3	19.3

Sursa: <http://data.worldbank.org/data-catalog#Tables>

Confruntând toți acești indicatori investiționali corelați, se constată că din punctul de vedere al statisticilor descriptive, dinamica mondială, europeană și națională prezintă diferențe, România având evoluție mult mai eterogenă cauzată de tranziția spre economia de piață (sub impactul descendent al economisirii și investirii specifice restructurărilor și privatizărilor din primul deceniu și ascendent în perioada de preaderare și imediat după aderarea la U.E.).

Coeficientul de omogenitate, asimetria și boltirea seriilor de date reprezentând cotele din PIB ale FBC, FBCF și EIB, în România, în U.E și în plan mondial

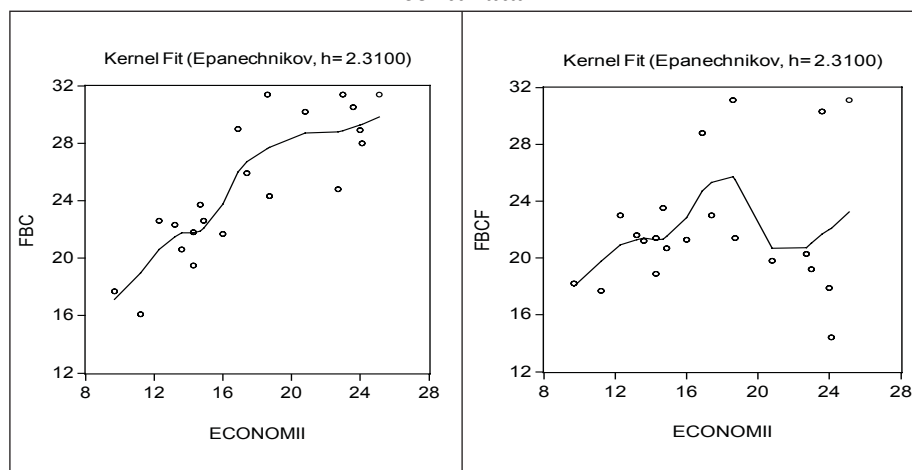
Indicatori	România			Uniunea Europeană			Economia mondială		
	FBC (% din PIB)	FBCF (% din PIB)	EIB (% din PIB)	FBC (% din PIB)	FBCF (% din PIB)	EIB (% din PIB)	FBC (% din PIB)	FBCF (% din PIB)	EIB (% din PIB)
Medie	24.97143	22.13333	17.57619	20.25714	19.88571	20.06667	21.79048	21.20952	21.37619
Mediană	24.30000	21.30000	16.90000	20.00000	19.60000	20.20000	22.10000	21.40000	21.50000
Maximum	31.40000	31.10000	25.10000	22.80000	22.10000	22.00000	23.40000	22.50000	22.90000
Minimum	16.10000	14.40000	9.700000	17.90000	18.20000	18.00000	19.00000	19.30000	18.50000
Deviația standard	4.719337	4.588064	4.745830	1.140864	0.916125	0.975363	1.005935	0.753595	1.075595
Skewness	-0.088463	0.804834	0.171788	0.091419	0.475934	-0.433643	-1.313082	-1.136885	-1.055442
Kurtosis	1.902456	2.856592	1.754208	2.946850	3.202936	2.873065	4.483261	3.965385	3.927526
Coeficientul de omogenitate (%)	18,9	20,7	27,0	5,6	4,6	4,9	4,6	3,6	5,0

Sursa: <http://data.worldbank.org/data-catalog#Tables>

Soft utilizat: EViews

Variația stocurilor, care constituie în fapt diferența dintre cotele din PIB, ale FBC și FBCF, deține o influență mare în România, denaturând, mai ales intensitatea corelației dintre FBCF și EIB, conform confruntării corelogramelor lor, construite din datele specifice României între 1990 și 2010.

Corelograme între FBC și EIB, respectiv FBCF și EIB, cu regresie grafic conturată

Sursa: <http://data.worldbank.org/data-catalog#Tables>.

Soft utilizat: EViews

Corelația dintre economii și formarea brută de capital fix în România este mult mai mult distorsionată, decât în plan mondial și chiar în raport cu U.E (tranziția prelungită și impactul mai profund al perioadelor de recesiune fiind probabil principala cauză a acestui fenomen), așa cum rezultă din matricea de corelație a variabilelor definite prin cotele din PIB ale FBC, FBCF și EIB.

Matrice de corelație a variabilelor definite prin cotele din PIB ale FBC, FBCF și EIB, în România (RO), Uniunea Europeană (UE) și în economia mondială (W)

	RO FBC	RO FBCF	RO EIB	UE FBC	UE FBCF	UE EIB	W FBC	W FBCF	W EIB
RO FBC	1.000000	0.493197	0.846861	-0.060787	0.065241	-0.378552	-0.153304	-0.140790	-0.420937
RO FBCF	0.493197	1.000000	0.194764	-0.367285	-0.405758	-0.080186	-0.508996	-0.536460	-0.355360
RO EIB	0.846861	0.194764	1.000000	-0.218230	-0.066553	-0.670965	-0.234864	-0.217329	-0.570094
UE FBC	-0.060787	-0.367285	-0.218230	1.000000	0.967166	0.715340	0.799097	0.819924	0.679996
UE FBCF	0.065241	-0.405758	-0.066553	0.967166	1.000000	0.574671	0.749659	0.812070	0.557798
UE EIB	-0.378552	-0.080186	-0.670965	0.715340	0.574671	1.000000	0.663676	0.629001	0.844219
W FBC	-0.153304	-0.508996	-0.234864	0.799097	0.749659	0.663676	1.000000	0.971016	0.893051
W FBCF	-0.140790	-0.536460	-0.217329	0.819924	0.812070	0.629001	0.971016	1.000000	0.845386
W EIB	-0.420937	-0.355360	-0.570094	0.679996	0.557798	0.844219	0.893051	0.845386	1.000000

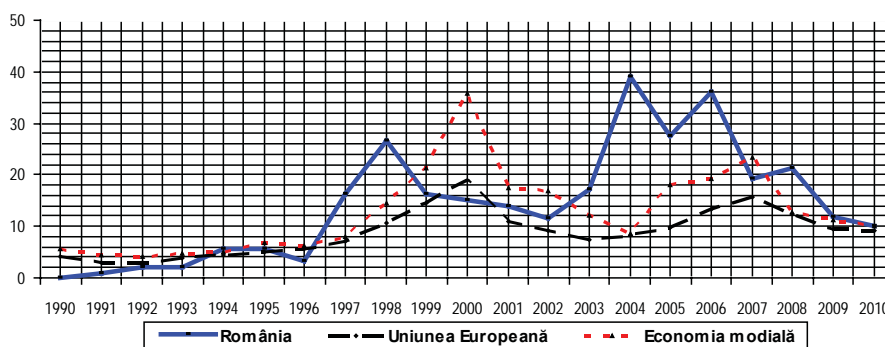
Sursa: <http://data.worldbank.org/data-catalog#Tables>. Soft utilizat: EViews

Creșterea explozivă a investițiilor, mai ales a celor străine, în preajma aderării la U.E. și imediat după, constituie un alt fenomen specific atât României, cât și celorlalte țări din zona central și est-europeană, a celor aflate practic în aceeași situație, după anul 1989. Privite în cadrul sistemului cibernetic al economiei naționale reale, multe dintre investițiile din România aparțin sectorului imobiliar, de retail și producției de autoturisme (considerate active imobilizate), iar acest aspect a avut și are multe implicații practice negative, lăsând în urmă multe aspecte nerezolvate legate de decalaje în dezvoltarea unor factori de producție, cu precădere în infrastructura și în educația resurselor umane. Există o limită naturală a creșterii investițiilor în absența unei infrastructuri dezvoltate și, ulterior, o limită naturală a valorii adăugate a investițiilor în absența unei educații corespunzătoare a factorului uman. Ciclicitatea economică reduce în recesiuni volumul investițiilor și repune în discuție acut problema eficienței tuturor factorilor de producție, detaliindu-i ca impact de la infrastructură, la educație.

Dinamica ISD în România ultimelor două decenii prezintă fluctuații greu de imaginat, cu o multiplicare a volumului total al ISD de peste două sute

de ori, cu mult mai mari decât media evoluției europene, dacă se analizează atât valoric, în dolari SUA și prețuri comparabile ale anului 2000:

Oscilațiile grafice ale cotei procentuale ale ISD din formarea brută de capital fix, în România, în Europa și în economia mondială, între 1991 și 2010

Sursa: <http://www.unctad.org/fdistatistics>.

Pentru țările din Europa centrale și de Sud, în procesul de tranziție la o economie mai competitivă de piață, prezența ISD a fost critică în multe privințe. Nu toate țările în tranziție au beneficiat încă de la început de prezența ISD. Cazul României este unul relevant în acest sens asemănător, iar factorii determinanți ai ISD sunt în măsură să explice diferențele. România a rămas în urmă în ceea ce privește interesul investitorilor străini în primii 9-10 ani de tranziție. Nivelul de dezvoltare al economiei românești nu a fost suficient pentru a consolida un efect pozitiv al ISD, exporturilor și importurilor, pentru creșterea economică a țării. După anul 2000, situația din România s-a îmbunătățit într-adevăr. Unele similitudini ar putea fi, de asemenea, identificate ca în cazul factorilor determinanți în evoluția ISD / PIB (%) ca substitut pentru evoluția investițiilor străine directe. Un veritabil boom în ceea ce privește prezența ISD în România a fost semnalat după 2004, înainte ca România să adere la economia UE. În cadrul perioadei trecute după 1990, în România, cea mai mare pondere a ISD aparține ultimilor șapte ani, când din 65968 milioane dolari prețuri comparabile în dolari SUA conform valori acestora din anul 2000, peste 55306 au intrat în România după 2004 (peste 5/6 din stocul total al ISD). În România, înainte de intrarea în UE, au existat patru factori determinanți ai ISD: **mărimea pieței și a potențialului, progresul reformei, liberalizarea afacerilor și costul forței de muncă.**

În mod concret valoarea ISD nete intrate în România, între 1991 și 2008, au crescut anual de la 51,177 milioane de dolari, la 11100,370 milioane de dolari (exprimate în prețurile anului 2000), pentru a scădea rapid în 2010 la 2728,334 milioane, în timp ce în Europa ISD creșteau cu 4% și în plan mondial cu peste 10%, numai în anul 2010. Valoarea ISD, pentru anul 2011, ca un impact al recesiunii prelungite din cadrul economiei naționale, a coborât în continuare, ajungând la 1917 milioane dolari în prețuri curente, în timp ce în Europa ISD au crescut cu 32%. Pentru anul 2012, UNCTAD estimează un avans moderat al investițiilor străine directe în economia mondială, de la 1508 miliarde de dolari, la 1600 miliarde de dolari. **În România diminuarea ISD va continua.** Pe primele șase locuri ale investitorilor străini în economia națională se află tot atâtea țări membre ale UE: Olanda (20,7% din total ISD), Austria (17,8%), Germania (12,2%), Franța (8,3%), Grecia (5,7%) și Italia (5,3%). Împreună aceste șase state europene dețin 70% din volumul total al ISD.

Concluzie

Se subliniază că teoriile economice, oricare ar fi ele mai noi sau mai vechi, indică faptul că factorii-cheie de localizare în determinarea ISD sunt pentru țara gazdă, dimensiunea pieței, costurile de producție, dar în special resurselor naturale și forța de muncă, precum și riscul investițional, atât din punct de vedere economic, cât și din acela al mediului politic. Indiferent ce se afirmă în plan teoretic întrebarea fundamentală va rămâne legată de **Indicele competitivității globale a țărilor**, economiilor, regiunilor, respectiv capacitatea acestuia de a reflecta în mod realist interesul pentru FDI și în cazul în care nu se întâmplă așa, a identifica practic care sunt principalii factori care pot contribui la amplasarea (locația) unui mai mare flux de FDI trebuie să-și găsească rapid soluții

Bibliografie selectivă

- Birsan, M., Buiga, A., Masca, S.G., (2011). Idiosyncrasy of The Investment Development Path: The Case of Romania, *Transformations in Business & Economics*, vol. 10, Issue 2B, Special Issue.
- Čudanov, M., Jaško, O., Jevtić, M.(2009). Influence of Information and Communication Technologies on Decentralization of Organizational Structure. *Computer Science and Information Systems*, 6, (1)
- Dunning, J.H., van Hosselve, R., Narula, R. (1996), *Explaining the 'New' Wave of Outward FDI from Developing Countries: The Case of Taiwan and Korea*, Research Memoranda 009, Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology, 1,
- Lagendijk, A., Hendriks, B., (2009). Foreign Direct Investment, *International Encyclopaedia of Human Geography*
- Jaško, O., Čudanov, M., Popovic, N., Săvoiu, G., (2010). Foreign Direct Investments in South - Eastern Europe Countries. Analysis of Influence Factors, *Romanian Statistical Review*, 58(1)